

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И МЕТОДИ ПРИ ПРОВЕЖДАНЕТО НА ГРУПОВА ТЕРАПИЯ ПРИ ДЕЦА СЪС СОП

доц. д-р Миглена Кръстева-Иванова д.пс.

ВСУ „Черноризец Храбър“

Катедра „Психология“

***Резюме:** В статията се разглеждат въпросите за груповата терапия на деца със СОП, нейните основни принципи и методи. Посочени са особеностите на моделите на приложението ѝ. Насочена е за подпомагане на работата на детските консултативни психолози и терапевти, както и към всички специалисти, които работят с деца със затруднения.*

***Ключови думи:** Детско консултиране, груповата терапия, деца със СОП*

BASIC PRINCIPLES AND METHODS IN CONDUCTING GROUP THERAPY IN CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Assoc. Prof. Dr. Miglena Krasteva-Ivanova Ph.D.

VFU "Chernorizets Hrabar"

Department of "Psychology"

***Abstract:** The article examines the questions about group therapy for children with special educational needs, the basic principles and methods. The peculiarities of the models of its application are specified. It aims at supporting the work of child counseling psychologists and therapists, as well as all specialists who work with children with disabilities.*

***Key words:** child counselling, group therapy, children with special educational needs.*

Консултантите и терапевтите, посветили професионалния си път на работата с деца, неизменно се стремят да обогатят практическия си арсенал за въздействие върху корекция на дефекта или симптома, да постигнат равнището на развитие на преморбидната личност на детето, да компенсират дефицитите в неговото личностно развитие. В най-оптимистичния случай им се предлага възможност да открият и подпомогнат специалните детски способности, дарби и таланти, и едновременно с това да се погрижат за формирането на една приемаща и подкрепяща семейна/обкръжаваща среда.

В процеса на консултиране и терапия много по-рядко се прилагат възможностите на груповата терапия, в сравнение с индивидуалната терапия или екипните въздействия. Или ако тя се прилага, то е в съчетание с постигането на определени педагогически цели, и ако сме откровени, тези две основни задачи – психологично и педагогическо въздействие са тясно преплетени.

Практиката на груповата терапия при деца със Специални Образователни Потребности /т. нар. деца със СОП/ е преди всичко спорадична, случва се благодарение или на професионалната опитност на практикуващия психолог, или на неговия професионален и човешки ентузиазъм.

Понятието „специални образователни потребности“ е определено в нормативните актове на Министерството на образованието и науката. СОП могат да имат деца, които срещат различни затруднения в обучението си, поради:

- Сензорни увреждания (нарушено зрение или увреден слух);
- Физически увреждания;
- Умствена изостаналост;
- Езикови-говорни нарушения;

- Специфични обучителни трудности;
- Емоционални или поведенчески;
- Нарушения на общуването и комуникацията;
- Хронични заболявания, които водят до СОП;
- Множество увреждания.

Дете със специални образователни потребности - СОП - е синоним на широко използвания в англоезичната педагогическа литература термин *children with special educational needs*, с който се прави отказ от използваните медицински категории и акцентът се поставя върху образователните нужди на детето и педагогическият аспект на въздействие. Използва се във всички международни документи, издадени от ЮНЕСКО, които се отнасят за децата с увреждания. /1/

Очевидно е, че в категорията СОП е направен опит да се обобщят цялата палитра от проблематични развития. С цялата си обич и загриженост, психолозите на своя професионален сленг ги наричат „Специалните деца“. Те са нашите деца и целта на общността на практикуващите детско консултиране и психотерапия е да избягнат етикетирването, което обществото им налага, да подпомогнат развитието им.

Груповата терапия при деца и юноши има своите характерни особености, породени от спецификата в онтогенетичното развитие, но се базира върху многогодишния опит в груповата терапия при възрастните.

Без да навлизам в известни за подготвения читател подробности, искам само да посоча някои съвременни насоки в развитието и прилагането на груповия метод на терапия при възрастни клиенти, които биха били база за създаването на принципи в психологичната групова терапия на деца със СОП.

В авторския модел на Кр. Иванов „ основно място заема личността и нейните годности за добра трансформация и адекватна адаптация.

Еволюционно тези адаптивни способности се развиват в късното юношество и са свързани с промяната на нагласите за живот извън добре позната безопасна среда на семейството и имат огромно значение за формиране на бъдеща способност за оцеляване“. /2/ Изведеният извод от практиката на автора подсказва една от основните насоки, която би следвало да се заложи при работа с деца изобщо/ в норма или абнормност на развитието/.

Тук е мястото да се спомене един разгледан от автора на статията въпрос- за континуума между норма и абнормност. Психологията, както и психиатрията, боравят с категорията “норма” в развитието на личността, нейните свойства и функции, като противоположност на категорията “патология”.

Темата за абнормността се асоциира и с т.нар. проблем за другия (другостта). Това е психологичен и социално-психологичен проблем. Проблемът за другия на индивидуално равнище произтича от разпознатите трудности „да приемеш това, което не си ти”, т.е. да приемеш другия, различния от теб субект като равноправен партньор в личния живот, обучението, работата и всички форми на социално функциониране. /3/ От тук произтича вторият основен принцип, който би следвало да се заложи в груповата терапия на деца със СОП.

В книгата си „Груповая психотерапия с детьми. Теория и практика игровой терапии“, авторът Хаим Джинот акцентира върху влиянието за промяната на интрапсихичното равновесие на пациента. Връзката между пациентите/децата/ обаче е важен елемент от груповата терапия. Терапевтичният процес също се подобрява и поради факта, че всеки член на групата може не само може да получи помощ, но и да я даде. /4/ Следващият принцип се основава на предимството на обединяването на децата в групи, но не като формални обединения, а като общност в която членовете на групата

могат да си влияят взаимно и да влизат в определени взаимоотношения помежду си („съгласуваност“). „Доброволният принцип на сформиранието на такъв вид терапевтична група води хора със сходни, но понякога и с диаметрални проблеми, още повече че дори сходните проблеми са пречупени през призмата на индивидуалната личностна реакция“. /5/

Важно е да се отбележи друг основен принцип на работа в детска група, изведен от практиката на автора, и това е да се подхожда в процеса на терапия от простото към сложното / разгледано в контекста на нивото на невропсихичното и физическо развитие на децата със СОП/. Преходът към фрустриращ за децата материал, болезнен за обсъждане, се случва само тогава, когато водещият прецени, че участниците са готови за това. Тук времева рамка не може да бъде посочена, само препоръчителна честота на срещите-веднъж седмично.

Принципите на подбор на участниците в терапевтична група са подчинени на предварителна оценка на следните параметри:

- вид на разстройството;
- личностни характеристики;
- особености на ранното развитие;
- динамика на вътре-фамилните отношения.

Необходимо е да се оцени:

1. нивото на емоционално-волевата регулация на детето: доколко то е в състояние да се контролира, да концентрира вниманието си, да се придържа към груповите правила.

2. нивото на интелектуално развитие на детето: доколко то е в състояние да разбира инструкциите и да изпълнява групови задачи.

3. текущо психическо състояние на детето: ако детето е в състояние на емоционален срив или дълбока депресия, участието в групова терапия няма да даде положителни резултати.

4. нивото на съпротива на детето към групова работа. Ако детето активно отрича, че насилието е настъпило или има дълбоки чувства на вина и срам, то не е готово за групова работа, препоръчва се първо да се проведе индивидуална терапия. /6/

Според Крушкова С., способността да се отдиференцират различните емоционални състояния при децата с нарушено функциониране дава възможност на професионалиста, използвайки инструментите на диагностичното консултиране да изведе точна и ясна психосоциална диагноза, което пък от друга страна е предпоставка за структуриране на екзактен психосоциален план за интервениране. /7/

Във всеки случай е необходимо да се проведат две или три индивидуални срещи с всяко дете или с екипа, който води процеса на неговото развитие, за да се подготви за групова работа. Както във всяка група участниците следва да се запознаят със същината на работа с цел намаляване на тревожността от участие. При децата задължително условие е получаването на съгласие от родителите/настойниците, като подробно се обясни конфиденциалността на терапията, нейните методи и получаването на обратна връзка за емоционалното състояние на детето, неговите проблеми и нови поведения.

Ремшмид определя много точно друга специфична страна на груповия терапевтичен процес като казва, че „Докато груповото обучение се фокусира върху премахването на определени поведенчески разстройства и изисква висока степен на структура (целенасочени упражнения, твърд терапевтичен план), груповата терапия е свързана с натрупване на емоционален опит и

постигане на интрапсихични промени; в същото време степента на структуриране е малка.“ /8/

Методите на груповата терапия също се различават в зависимост от функцията, която групата изпълнява при лечението на отделното дете със затруднения. Възможни са поне два метода за провеждане на груповия процес- с акцент върху отделното дете, където груповата динамика остава на заден план, или с акцент върху груповите динамични процеси.

Познати са основно две форми на терапевтично въздействие- вербално и поведенческо. Изборът зависи от опитността на водещия гъвкаво да прецени конкретните нужди на членовете на групата. Словесните методи са по-подходящи за деца над 14 годишна възраст, а при по-малките се прилагат различни похвати от психодрама, групи за обучение в самоуверенност, терапевтични ролеви игри, арт терапия, сказкотерапия и др. На практика границите на отделните форми на групова терапия са променливи.

При „групова терапия чрез говорене“, според Славсон /9/, /10/, за подрастващите е особено важно да се осъзнае, че те са сами със своите проблеми, че и много други юноши имат подобни конфликти; в същото време поверителната комуникация при обсъждане на личните им трудности в групата / в рамките на техните езиково-говорни и когнитивни възможности/, които преди това са били държани в тайна, значително улеснява състоянието на детето и юношата.

В последните години се обръща специално внимание на ориентираните към дейности подходи. Те съдържат терапевтичните елементи и основните принципи на двата горепосочени метода, но се различават от тях в акцента си върху активността и груповите упражнения.

Всеки от нас е принуден да взаимодейства с други хора. В йерархично организираното общество се формират групи, често в тях възникват

конфликти на ниво междуличностни, както и интраличностни, ако правилата, наложени от Свръх-Аза влизат в противоречие с груповите правила. В резултат на тези конфликти децата и юношите могат да развият социални поведенчески и адаптационни разстройства, както и много индивидуални психопатологични симптоми, които се развиват на един вече увреден терен. Когато става въпрос главно за конфликта между отделното дете и неговата микросоциална среда, използването на групова психотерапия може да бъде особено ефективна.

В заключение искам да напомня един основополагащ принцип в психотерапията въобще и това е зачитането на личността на пациента, неговите дефицити, физически и ментални затруднения. Само тогава може да се осъществи ефективен психотерапевтичен процес.

Литература:

1. Наредба № 6 за децата със СОП-
www.minedu.government.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/process/nrdb_6-02_spec_potr_hr_zab.pdf
2. Иванов Кр., Психологична практика и себепознание. Работа в терапевтична „Роджърс“ група, e-Journal VFU, ВСУ "Черноризец Храбър", ISSN 1313-7514
3. Кръстева-Иванова, М. (2020) „Нашите „чужди“ деца/Мултимодален /интегративен/ модел за психологично консултиране на юноши с дезадаптивно поведение“, Издателски Център на ВСУ "Черноризец Храбър" 2020, ISBN 978-954-715-704-0
4. Джинотт Х. Дж., ГРУППОВАЯ ПСИХОТЕРАПИЯ С ДЕТЬМИ. Теория и практика игровой терапии / Пер. с англ. И. Романовой. Нау. ред. Е.

Рыбина. - 2-е изд. - изд-во Института психотерапии, 2005. - 272 с. (Серия «Детская психология»).

5. Иванов Кр., КОГНИТИВЕН МОДЕЛ НА ТРЕНИНГ ЗА САМОПОЗНАНИЕ И СЕБЕРЕФЛЕКСИЯ., e-Journal VFU, ВСУ "Черноризец Храбър", ISSN 1313-7514

6. Малкина-Пых И. Г. Виктимология [Психология поведения жертвы] Изд. Эксмо, ISBN 978-5-699-40728-6

7. Крушкова С., д.п.с., Факултет "Обществено здраве и здравни грижи", РУ "Ангел Кънчев"; Силвия Белоева, докторант, Факултет „Бизнес мениджмънт“, РУ "Ангел Кънчев" - АСПЕКТИ И ЗНАЧЕНИЕ НА ДИАГНОСТИЧНОТО КОНСУЛТИРАНЕ ПРИ ДЕЦА В КЛИНИЧНАТА СОЦИАЛНА РАБОТА, ., e-Journal VFU, ВСУ "Черноризец Храбър", ISSN 1313-7514

8. Ремшмидт Х. Психотерапия детей и подростков, ISBN — 5-03-003313-0 Москва : Мир, 2000.

9. Slavson S.R. The Fields of Group Psychotherapy. International University Press, NY, 1954.

10. Slavson S.R. A Textbook in Analytic Group Psychotherapy. International University Press, NY, 1964.